

УДК 811.111.342'41

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-1.35>

МОВЛЕННЄВИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ ЖІНКИ

CONTEMPORARY BRITISH WOMEN SPEECH PORTRAYAL

Рудік І.В.,

orcid.org/000-0001-9208-4923

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Вихор О.Ф.,

orcid.org/0000-0003-443-7293

старший викладач кафедри англійської мови № 2

Національного університету «Одеська морська академія»

У статті досліджуються питання варіативності просодії в жіночому мовленні. У центрі уваги мовленнєва поведінка жінок, різних за соціальним статусом (вік та професія). Предметом дослідження є жіноче мовлення, що дало змогу виявити його специфічні особливості і скласти мовленнєвий портрет.

Метою пропонованого дослідження є визначення просодичних рис мовлення сучасної британської жінки, зайнятої в різноманітних професійних сферах.

Завданнями дослідження були розгляд основних напрямів гендерної лінгвістики з метою визначення мовленнєвої поведінки жінки, проведення фонетичного аналізу, виявлення просодичних характеристик, які можуть служити маркерами мовленнєвого портрета сучасної британської жінки.

Відповідно до поставленої мети та завдань у роботі використані методика мовленнєвого портретування і фонетичний аналіз.

У проведеному дослідженні було зроблено спробу визначити мовленнєвий портрет сучасної британської жінки за допомогою просодичних особливостей її мовлення.

Аналіз результатів, отриманих під час рецептивного аудиторського дослідження, став підставою для таких узагальнень: мовленнєвий портрет успішної жінки віком від 48 до 54 років характеризується превалюванням спадної шкали і спадного термінального тону, що вказує на впевнених у собі, категоричних жінок, які вміють переконати співрозмовника, вплинути на нього. Однак їх мовлення не позбавлене емоційності, про що свідчить вживання спадно-висхідного і висхідно-спадного термінальних тонів.

Мовлення представниць молодшого покоління від 21 до 34 років характеризується більш варіативним характером вживання просодичних засобів. У мовленні дикторки телебачення так само, як і в мовленні більш старшого покоління, домінують спадна шкала і спадний тон, що пояснюється особливостями її професійної діяльності, в мовленні ж молодшої інструкторки домінують висхідна шкала і висхідний термінальний тон, що справляє враження недомовленості, невпевненості, водночас демонструє емоційний стан мовця.

Отже, просодичні засоби, що формуються під час спілкування, характеризують своєрідність мовців, різних за віком і професією.

Ключові слова: сучасна британська жінка, мовленнєвий портрет, просодія, професія, вік, тон.

The question of prosodic variation in women's speech has been analysed in the present article. Women's of different social position (age and profession) speech behavior is in the centre of the given investigation. Women's speech, being the subject of the analysis, allowed to reveal their specific peculiarities and arrange their speech portraiture.

The aim of the investigation is to define prosodic features in the speech of contemporary British women occupied in various professional spheres. The following tasks has been set: to distinguish main trends in gender linguistics, with the aim of defining speech behavior; to conduct phonetic analysis; to reveal differentiating prosodic characteristics, identifying women's speech behavior.

In accordance with the aim and tasks of the investigation method of portraying and phonetic auditory analysis were applied in the paper.

The conducted investigation allowed to come to the following conclusions.

Speech portraiture of successful women aged from 48 to 54 is characterized by prevalence of Falling Scale and Falling terminal tone, which identify them as confident, categoric in speech women, who can convince interlocutor, influence, however there speech is not deprived of emotionality as evidenced by the usage of Falling-Rising and Rising-Falling nuclear tones.

The speech of younger representatives aged 21 to 34 is characterized by variable prosodic contours. The speech of TV announcer as well as the speech of older generation is dominated by Falling Scale and tones, which is explained by the peculiarities of her profession, while in the speech of young fitness instructor Rising Scale and Rising tone prevail, which convey the impression of understatement, uncertainty, at the same time demonstrating emotional state of the speaker.

Thus, prosodic means, which form during the act of communication may characterize the speaker's originality, different by age and profession.

Key words: contemporary British woman, speech portraiture, prosody, profession, age, Scale, tone.

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві роботи, що ґрунтуються на соціально-маркованій специфіці статі, викликають дедалі більший інтерес із боку дослідників [6].

Жіноче мовлення стало предметом численних досліджень, які дали змогу виявити специфічні особливості мовленнєвої поведінки жінки.

Зарубіжні лінгвісти У. Лабов, П. Традгілл у своїх дослідженнях визначили соціолінгвістичні змінні, які виступають як мінливі фактори в процесі продукування мовлення, і виявили закономірність: жінки будь-якого віку і класу вживають у мовленні більш стандартні форми мови, ніж чоловіки.

П. Традгілл віддає перевагу більш нормативному жіночому мовленню, оскільки жінка традиційно більше впливає на виховання дітей [9].

Більшість лінгвістів погоджуються з виявленою У. Лабовим мовною поведінкою чоловіків і жінок, що проявляється в різноманітних судженнях про стандартні і нестандартні форми мови і різному рівні сприйняття лінгвістичних змінних [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню впливу гендеру на мовленнєву поведінку мовця присвячена велика кількість робіт.

Р. Лакофф описала особливості жіночого мовлення і виявила, що жіноче мовлення більш ввічливе порівняно з мовленням чоловіків; жінки частіше вживають розділові запитання; для вираження ствердження жінки вдаються до інтонації запитання у ствердженнях; жінки частіше ухиляються від прямої відповіді і вживають правильну граматику [7].

Але те, що Р. Лакофф називала типово жіночою мовою, було виявлено іншими вченими і в мовленні чоловіків. У. Барр та Б. Аткинс пояснили це залежністю лінгвістичних особливостей

мовлення від соціального стану і специфіки ситуативного контексту [7].

Р.К. Потапова з'ясувала, що розбіжності між чоловічими і жіночими голосами належать як до сегментного, так і супrasegmentного рівнів. Щодо супrasegmentного рівня зазначено, що в разі нейтрального емоційного стану жіноче мовлення характеризується більшим ступенем мелодійного членування, більшим мелодійним діапазоном, більш високим регістром і прискореним темпом [3, с. 144].

Постановка завдання. Незважаючи на величезну кількість праць ще й досі залишається відкритим питання про те, чи є гендер визначальним фактором комунікації. Саме через це у пропонованій роботі зроблено спробу з'ясувати кореляцію гендерної і професійної приналежності мовця з просодичним оформленням мовлення.

Метою пропонованого дослідження є визначення просодичних рис мовлення сучасної британської жінки, зайнятої в різноманітних професійних сферах.

Завданнями дослідження були:

- розгляд основних напрямів гендерної лінгвістики з метою визначення мовленнєвої поведінки жінки;
- проведення фонетичного аналізу;
- виявлення просодичних характеристик, які можуть служити маркерами мовленнєвого портрета сучасної британської жінки.

Відповідно до поставленої мети та завдань у роботі використані методика мовленнєвого портретування і фонетичний аналіз (аудиторський).

Портретування допомагає відбити «мовленнєвий стиль особистості як такий, де акумулюються і життєвий досвід, і склад розуму, і характер, і темперамент, і схильність, і захоплення», а не лише деякі окремі характеристики мовця [1, с. 6].

Матеріалом дослідження послужили записи інтерв'ю з чотирма британськими жінками – представницями різних професій: директоркою компанії з виробництва пластикових контейнерів Дорріс Уайтхед (54 р.), тренером із фітнесу Самантою Холлівей (21 р.), професоркою коледжу м. Манчестер Ненсі Макколей (48 р.) та дикторкою місцевого телеканалу м. Манчестер Сарою Дрісколл (34 р.). Загальний час звучання аудіоматеріалу становить 34 хвилини.

Усіх інформантів можна схарактеризувати як успішних жінок, які є фахівцями у своїй галузі і мають досвід професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Професійна належність людини впливає на багато аспектів її життя, в тому числі і на пов'язану з її професійною діяльністю. Ступінь впливу професійної діяльності людини на її мовленнєву поведінку тим вищий, чим більшу кількість вербального спілкування передбачає її професія. Це зазначає й С.В. Корнелаєва, говорячи про існування так званих «професій із підвищеною мовленнєвою культурою». Представниками таких професій є диктори телебачення, оратори, актори – професіонали, які використовують голос як своє основне «знаряддя виробництва» [1, с. 5].

Гендер так само, як і професія людини, є одним із ключових факторів соціальної варіативності і найважливішим компонентом соціального статусу.

У соціолінгвістичних дослідженнях гендерна специфіка мовлення розглядається в межах комунікативної поведінки чоловіків і жінок. Учені вивчають характерні для мовлення представників двох статей стратегії і тактики, вживання просодичних моделей у мовленні, способи досягнення успіху в комунікації. Дуже цікавою також є так звана «феміністська лінгвістика», яка виникла в США ще в 60–70-і роки минулого століття [7] і вивчає дві групи питань. У межах першої групи вчені досліджують мовленнєву поведінку чоловіків і жінок із метою виявлення мовних асиметрій, спрямованих проти жінок. Ці асиметрії є наслідком патріархальних стереотипів, що впливали на мовленнєву поведінку обох статей і створювали картину світу, в якій жінка наділяється переважно негативними рисами і виконує другорядну роль щодо чоловіка. Представники другого напряму досліджують гендерну специфіку інтеракції в одностатевих і мішаних групах. Такий підхід ґрунтується на твердженні, що існують різні стратегії комунікативної поведінки чоловіків і жінок, які розвиваються на базі патріархальних стереотипів, наявних у мові. Учені досліджують особ-

ливості мовленнєвої поведінки чоловіків і жінок у різних контекстах, у низці екстралінгвістичних ситуацій: спілкування в комерційних компаніях і бізнес-спільнотах, дебати в парламенті, діалоги лікарів і пацієнтів, мовленнєва поведінка жінок-поліціантів, жінок-суддів, телевізійні ток-шоу та радіопередачі [2, с. 7].

Засновницею феміністської лінгвістики можна вважати Р. Лакофф, яка у своїй праці «Мова і місце жінки» обґрунтовує андроцентричність мови і підлегле становище жінки в картині світу, що відтворюється за допомогою мови. Лакофф характеризує жіночу комунікативну поведінку як невпевнену, менш агресивну, ніж чоловічу, більш гуманну і орієнтовану на співрозмовника. Жінка в змозі слухати і чути співрозмовника, вона не намагається контролювати перебіг бесіди. Така мовленнєва поведінка жінки свідчить про некомпетентність і негативно відбивається на її іміджі. Чоловіча мовленнєва поведінка відрізняється більшою агресивністю, прагненням домінувати під час бесіди, меншою схильністю до компромісів [7].

Зарубіжна дослідниця Т.І. Шевченко дослідила мовлення британських жінок високого і низького соціального статусу і виділила їх основні просодичні характеристики.

Для мовлення жінок високого соціального статусу характерні різноманіття мелодійного репертуару, дотримання певних пропорцій, тобто кількісних співвідношень тих або інших елементів у мелодії, їхнє мовлення відрізняється широким діапазоном голосу, який дає змогу виразити глибину мелодійних модуляцій.

Мовлення представниць низького соціального статусу демонструє обмежений мелодійний репертуар, вузький діапазон голосу, в мовленні яскраво представлені регіональні риси [4].

Проте ці просодичні характеристики лише умовно можуть вважатися типовими рисами мовленнєвої поведінки жінок. У різних комунікативних ситуаціях вплив гендеру проявляється у виборі одних компонентів просодії і блокуванні інших. У процесі аналізу мовлення досліджуваних інформантів – чотирьох жінок – ми брали до уваги такі фактори, як вік, освіта, професійна приналежність.

Як зазначає Дж. Коутс, стать відіграє ключову роль, якщо за всіма іншими параметрами комуніканти перебувають в однакових умовах [5].

Досліджувані інформанти були поділені на дві вікові групи:

I група: Саманта Холлівей і Сара Дрісколл (21–34 роки);

II група: Дорріс Уайтхед та Ненсі Макколей (48–54 роки).

Усі інформанти зайняті в різних сферах професійної діяльності, їх об'єднують професіоналізм та знання своєї справи.

Мелодійні характеристики

Серед просодичних характеристик найгнучкішою і найрухливішою є мелодика, яка може передавати інформацію про професійну належність мовця.

Методом перцептивного (аудиторського) аналізу було визначено основні одиниці мовленнєвої мелодії (шкали, термінальні тони, діапазон), окреслено спільні та диференційні ознаки просодії мовлення досліджуваних інформантів-жінок.

Результати проведеного аналізу показали, що мелодійна організація мовлення представниць досліджуваних професій та різних вікових груп відрізняється високим ступенем тональної варіативності як у плані реалізації термінальних тонів, так і в плані оформлення перед'ядрової частини (шкали) інтонаційної групи (таблиця 1).

Як свідчать дані, представлені в таблиці 1, мовлення всіх досліджуваних інформантів відрізняється варіативністю у використанні типів шкал. За характером зміни мелодики найбільш частотною є спадна шкала в мовленні представниць більш старшої вікової групи. Найбільший відсоток використання в мовленні спадної шкали характеризує мовлення Дорріс Уайтхед – директорки компанії (48%), трохи менший відсоток вживання спадної шкали зафіксовано в мовленні Ненсі Макколей – професорки коледжу (42%). Високий відсоток використання спадної шкали вказує на впевнену, категоричну манеру мовлення.

Висхідна шкала (33%) домінує в мовленні молодшої інструкторки з фітнесу Саманти

Холлівей (21 рік), другою за частотністю є рівна шкала середнього діапазону (27%); в її мовленні також представлена хвилеподібна шкала (22%). Використання в мовленні цих типів шкал вказує на невпевненість у собі, брак життєвого досвіду, низький соціальний статус.

У мовленні дикторки телебачення Сари Дрісколл превалює спадна шкала (39%), але її мелодійний контур відрізняється різноманіттям у використанні типів шкал. Це можна пояснити тим фактором, що основна мета диктора – вплинути на слухача, донести важливу інформацію, зробити її доступною і зрозумілою. Через це її мелодійний репертуар відрізняється варіативним характером.

В інтерв'ю досліджуваних інформантів більшу частину термінальних тонів становить спадний тон різного діапазону, що є типовим для британського варіанта англійської мови. У мовленні трьох інформантів спадний термінальний тон домінує, за винятком молодшої інформанти Саманти Холлівей (21 рік), в мовленні якої представлено рівний (13%) та висхідно-спадний тон (28%) і тільки 15% припадає на спадний тон двох різновидів (таблиця 2).

Вживання рівного тону так само, як і висхідного, вказує на деяку незавершеність висловлювання або думки, на невпевненість у собі.

Найбільший відсоток вживання низької спадної шкали (Low Fall) зареєстровано в мовленні жінок, які є успішними фахівцями, знають свою справу, категоричні у своїх судженнях. Високий спадний тон (High Fall) домінує в мовленні жінки – професорки коледжу. Вживання цього тону вказує на зацікавленість, інтерес до спів-

Таблиця 1

Частотність використання інтонаційних шкал (у %). Вікова і професійна диференціація

Інформанти	Тип шкали				
	Спадна	Висхідна	Рівна (середня)	Хвилеподібна	Ковзна
Дорріс Уайтхед (54)	48	9	18	19	6
Саманта Холлівей (21)	13	33	27	22	5
Ненсі Макколей (48)	42	14	17	15	12
Сара Дрісколл (34)	39	19	16	15	11

Таблиця 2

Частотність використання термінальних тонів. Вікова і професійна диференціація

Інформанти	Тип термінального тону (%)					
	Спадний високий (High Fall)	Спадний низький (Low Fall)	Висхідний (Low Rise)	Спадно-висхідний (Fall-Rise)	Висхідно-спадний (Rise-Fall)	Рівний (Level)
Дорріс Уайтхед (54)	24	29	15	19	13	-
Саманта Холлівей (21)	11	4	19	21	28	13
Ненсі Макколей (48)	26	24	14	20	13	3
Сара Дрісколл (34)	19	27	21	15	14	4

розмовника, передає підвищений емоційний стан мовця. Висока рекурентність висхідно-спадного тону в мовленні молоді жінки – інструкторки з фітнесу – пояснюється тим фактом, що молодь, з одного боку, більш емоційна у своїх висловлюваннях, а з іншого – надає мовленню відтінку незавершеності і здебільшого вживається перед паузами хезитації, коли мовцю потрібен час, щоб висловити свою думку.

Крім того, дуже низька рекурентність рівного тону (13% у мовленні молоді жінки) пояснюється тим, що всі інші інформанти є успішними жінками у своїй галузі, впевнені в собі і вміють чітко висловлюватись, не залишаючи згадку про незавершеність думки.

Висновки. У проведеному дослідженні було зроблено спробу визначити мовленнєвий портрет сучасної британської жінки за допомогою просодичних особливостей її мовлення.

Аналіз результатів отриманих під час рецептивного аудиторського дослідження став підставою для таких узагальнень: мовленнєвий портрет

успішної жінки віком від 48 до 54 років характеризується превалюванням спадної шкали і спадного термінального тону, що вказує на впевнені у собі, категоричних жінок, які вміють переконати співрозмовника, вплинути на нього. Однак їх мовлення не позбавлене емоційності, про що свідчить вживання спадно-висхідного і висхідно-спадного термінальних тонів.

Мовлення представниць молодшого покоління від 21 до 34 років характеризується більш варіативним характером вживання просодичних засобів. У мовленні дикторки телебачення так само, як і в мовленні більш старшого покоління, домінують спадна шкала і спадний тон, що пояснюється особливостями її професійної діяльності, в мовленні ж молоді інструкторки домінують висхідна шкала і висхідний термінальний тон, що справляє враження недовомовленості, невпевненості, водночас демонструє емоційний стан мовця.

Отже, просодичні засоби, що формуються під час спілкування, характеризують своєрідність мовців, різних за віком і професією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Корнєлаєва Є.В. Варіативність професійних просодичних особливостей мовлення (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі інтерв'ю з політиками, акторами, дикторами телебачення) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови». Одеса, 2015. 19 с.
2. Павлова А.К. Особенности просодического оформления речи современных женщин с высоким профессиональным статусом (на материале британских интервью) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германские языки». Москва, 2017. 21 с.
3. Потапова Р.К. Сексолект как составляющая экспертной фоноскопии в криминалистике. *Гендер как интрига познания*. Москва : «Рудомино», 2000. С. 143–146.
4. Шевченко Т.И. Социальная дифференциация английского произношения. Москва : Высшая школа, 1990. 142 с.
5. Coates J. Women, Men and Language. Longman, London. № 4. 1993. 228 p.
6. Freeman R., McElhinny B. Language and Gender. *Sociolinguistics and Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. P. 218–270.
7. Lakoff R. Language and Woman's Place. New York, 1975. 328 p.
8. Labov W. Socio linguistic Patterns. Philadelphia: Univ. of Pennsylvania Press, 1972. 344 p.
9. Trudgill P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. Penguin books, 2000. 222 p.
10. Trudgill P. Sex, covert prestige, and linguistic change in the urban British English of Norwich. *Language in Society*. 1972. P. 179–195.